

Η πίστη εμετρήθη, εζυγίσθη και ευρέθη ελλιπής (σκέψεις περί πίστεως και απιστίας)

Εξετάζονται τα εξής: Πόσο δόκιμη είναι η προσπάθεια υποβάθμισης του φαινομένου της αθείας και του ανθρώπου που στρέφεται σε αυτήν; Ποιό το αληθές νόημα της πίστης-αυθεντίας-“ιερού” κειμένου-Θεός; Πού και ποιούς εξυπηρετεί;

Ελεύθερη βούληση...

Κατά πόσο είναι “ελεύθερη” και συμβιβάζεται με το “δούλος του Θεού”; Φόβος και ελπίδα, τα αληθή κίνητρα των πιστών (και όχι η ανιδιοτελής θεία αγάπη). Η αναίρεση του συνθήματος, “χωρίς Θεό, όλα επιτρέπονται”. Σχέση αθείας-μηδενισμού, αναίρεση μιας συνηθισμένης συκοφαντίας.

A

Αρκετές φορές διαβάζουμε στα διάφορα απολογητικά άρθρα που υπερασπίζονται τις χριστιανικές θέσεις, τους λόγους για τους οποίους υπάρχει το φαινόμενο της αθείας. Οι απολογητές της θρησκείας συνήθως το αποδίδουν στην μη υγιή σχέση του πιστού με τα εκκλησιαστικά πράγματα, δηλαδή στην μη συμμετοχή στα «θεία Μυστήρια» που παρέχει η Εκκλησία και που θεωρούνται ως «θυρίδες» μέσω των οποίων διοχετεύεται η «άκτιστη θεία χάρις» στους πιστούς (βλ. Νικόλαο Καβάσιλα «Ερμηνεία της θ. Λειτουργίας» και «Η εν Χριστώ ζωή»), στην έλλειψη θεολογικής γνώσης, στην υποκρισία των άλλων πιστών που σκανδαλίζει και στον εγωισμό του ίδιου του ανθρώπου που τελικά αποφασίζει να αφήσει πίσω του την πίστη. Παρουσιάζουν τα πράγματα τέτοιο τρόπο ώστε η έλλειψη να αποδίδεται στα πάντα και σε όλους, εκτός από την ίδια την πίστη .

B

Σίγουρα, δεν μπορούμε να μην λάβουμε υπόψη μας και αυτούς τους λόγους. Δεν είναι όμως οι μόνοι. Και αυτά συμβαίνουν, αλλά στους επιπόλαιους. Υπάρχουν λόγοι σοβαροί. Στην πραγματικότητα, κανένας συνειδητοποιημένος άθεος δεν

απορρίπτει την πίστη, εξαιτίας της υποκριτικής ζωής των θρήσκων. Ίσως αυτό να είναι μέσα στις τελικές διαπιστώσεις. Σίγουρα όμως όχι το αίτιο της απιστίας. Όντας ακόμα πιστός και μέλος της Εκκλησίας, έχοντας «μυστηριακή ζωή» και καλή «σχέση» με τον υποτιθέμενο Θεό, έρχεται η στιγμή που θέλει μόνος του να απαντήσει στις προκλήσεις των καιρών και στα συγκεκριμένα ερωτήματα που αργά ή γρήγορα θα του τεθούν, όχι μόνο από το εξωτερικό του περιβάλλον, αλλά επίσης και από τον ίδιο του τον εαυτό. Σαν μια **κρίση θρησκευτικής συνειδήσεως**, που όμως μπορεί να του βγει σε καλό, αφού θα τον βάλει να σκεφτεί. Να ασκήσει κριτική. Αυτό το υγιές πνευματικό φαινόμενο, στην γλώσσα των θρησκευόμενων λέγεται «πλάνη» και «αποσκίρτηση». **Στην γλώσσα των ελεύθερων πνευμάτων**, «*συντριβή παλαιών ιερών καλουπιών, που πια δεν μας χωράνε*» (βλ. Ν. Καζαντζάκη, «Αναφορά στον Γκρέκο»). Έτσι, επικεντρώνεται στην μελέτη της ίδιας της πίστης, και μάλιστα από πρωτογενείς πηγές. Προσπαθώντας να ρίξει φως σε θέματα που ίσως δεν είχε αντιληφθεί στην πραγματική τους διάσταση ή ακόμα και που αγνοούσε γιατί η Εκκλησία έδινε πάντα τις ερμηνείες που την εξυπηρετούσαν (όπως για παράδειγμα, πράγματι εκπληρώνει ο Ιησούς τις μεσσιανικές «προφητείες»; Ή, τότε θα έπρεπε να είχε γίνει η Β΄ Παρουσία με βάση τα γραπτά των πρώτων χριστιανών;). Στην κριτική των δογμάτων (όπως για παράδειγμα, τα θεία δόγματα είναι προϊόντα θεϊκής αποκαλύψεως ή ανθρώπινης επινοήσεως;), της ιστορίας (όπως για παράδειγμα, πως ξεκίνησε ο Χριστιανισμός· ως «εκκλησία», ή προέρχεται από παλαιότερα μεσσιανικά κινήματα; Πώς κυριάρχησε;), της ηθικής του Χριστιανισμού (όπως για παράδειγμα, που αποσκοπεί ο ιερέας μέσω των εντολών και πώς αυτές διαμορφώνουν τελικά τον άνθρωπο;), προσπαθώντας να δει και να συγκρίνει τα όσα λένε οι μεν με τα όσα οι «αντιφρονούντες». Δεν βασίζεται πλέον στο τι λέει ο ένας και ο άλλος που έχει **συμφέρον** να υπερασπιστεί την πίστη. Που γράφει απολογητικά, δηλαδή παρουσιάζοντας το δίκαιο της εκκλησίας με κάθε τρόπο. Η μελέτη γίνεται πλέον αντικειμενική. Ενεργώντας με αυτόν τον τρόπο, ο συνηθισμένος ισχυρισμός των απολογητών περί «παρεξηγημένου» Χριστιανισμού, δεν έχει πλέον θέση. Διότι, μελετά τον χριστιανισμό από αξιόπιστες πηγές. Και ποιοι είναι οι καλύτεροι στο να μας δώσουν να καταλάβουμε τι είναι ο Χριστιανισμός, παρά οι ίδιοι οι «άγιοι πατέρες» της Εκκλησίας;

Γ

Τέλος, όλη αυτή η προσπάθεια μόνο αποτέλεσμα εγωισμού δεν είναι. Η στροφή 180 μοιρών, η πλήρης ανατροπή του πνευματικού «κόσμου» κάποιου και η προσπάθεια ανοικοδόμησης ενός νέου, όχι μόνο δεν είναι γνώρισμα του εγωιστή

ανθρώπου, αλλά όλα αυτά μαρτυρούν έναν άνθρωπο με κότσια που διψά για αλήθεια και εχθρό του «αγίου ψέματος». Έναν άνθρωπο του οποίου η θέληση είναι δυναμίτης που ανατινάζει απάτες και ψέματα αιώνων. Αντιθέτως, ο πραγματικά εγωιστής άνθρωπος ποτέ δεν θα έμπαινε στην διαδικασία της έρευνας. Ποτέ δεν θα επιχειρούσε κάτι που πιθανότατα θα τον ξεβόλευε. Θα είχε a priori κάθε βεβαιότητα. Ή το πεδίο της «έρευνάς» του θα περιορίζονταν σε μια ερμηνεία που θα του πρόσφεραν οι πνευματικοί ταγοί του. Ακόμα περισσότερο, ποτέ δεν θα παραδεχόταν ότι πιστεύει λανθασμένα, ακόμα και αν του το έδειχνε κάποιος. Ο εγωισμός του θα τον έκανε φανατικό και μισαλλόδοξο. Έναν άνθρωπο που θα προσπαθούσε να δικαιολογήσει τα πάντα ως προς το πιστεύω του. Ως ένα σημείο κατανοητό αλλά όχι και αποδεκτό. Κατανοητό, γιατί αφού γκρεμιστεί ότι σταθερό μπορεί να θεωρούσε ως τώρα, μένει ξεκρέμαστος, νιώθοντας ότι μια άβυσσος είναι έτοιμη να τον καταπιεί. Μη αποδεκτό, γιατί έχοντας συνηθίσει στην ψευδαίσθηση ότι η «αλήθεια» είναι ουρανοκατέβατη, αρνείται να δεχτεί την πραγματικότητα, ότι δηλαδή η «αλήθεια» είναι σχετική και το γεγονός ότι δεν τα ξέρουμε όλα.

Δ

Η προσπάθεια υποβάθμισης των αθεϊστών και του αθεϊσμού με τέτοιους πλασματικούς ισχυρισμούς, λοιπόν, προδίδει την αδυναμία για ουσιαστική απάντηση εκ μέρους των «εκπροσώπων» του Θεού. «Εκπρόσωποι», διότι παντού ο «Θεός» μέσω κάποιας ειδικής κάστας «συνδιαλέγεται» με τον άνθρωπο. Ποτέ ο ίδιος άμεσα! Δεν συμβαίνει αυτό με όλους τους ανθρώπους. Ειδικά, με όσους βλέπουν τον αθεϊσμό όχι ως ιδεολογία, αλλά ως αυτό που πραγματικά είναι· ως **συμπέρασμα**. Και αυτό είναι το ουσιαστικό στοιχείο. Γιατί, όντως, ο ουσιαστικός αθεϊσμός δεν στηρίζεται σε κάποια αυθαίρετη ιδεολογία πολιτική ή κομματική. Δεν είναι κάτι που αποδέχεται κανείς μόνο και μόνο επειδή το επιτάσσει το καταστατικό της οργάνωσης που ανήκει, ή επειδή το είπε ο τάδε ή ο δείνα σημαντικός στοχαστής ή επιστήμονας. Ή επειδή είναι της «μόδας». Μακριά από εμάς όλα αυτά. Είναι συμπέρασμα. Και μάλιστα προσωπικό συμπέρασμα. Αυτό τεκμαίρεται από την έρευνα της ίδιας της βάσης του Χριστιανισμού, και εδραιώνεται περαιτέρω με την φιλοσοφία και την επιστήμη με τους επιμέρους τομείς τους. Σίγουρα θα ήταν πολύ μικρό και ανάξιο ενός ελεύθερου ανθρώπου να οδηγηθεί από την πίστη στην αθεία, για λόγους πραγματικά ευτελείς. Το πρόβλημα της ύπαρξης του θεού είναι μείζων θέμα. Είναι σοβαρό. Δεν είναι παιχνίδι. Δεν περνά κανείς την ώρα του με αυτό, διότι δεν έχει τι άλλο να κάνει. Το να οδηγηθεί κανείς επιπολαίως στον αθεϊσμό, δεν έχει ουσιαστικό νόημα και

αξία. Επίσης δεν θα είχε καμία αξία αν ο αθεϊστής οδηγούνταν στον μηδενισμό, δηλαδή στην μη δημιουργικότητα, στο να δίνει αξία στο «μηδέν». Στην άρνηση της ύπαρξης και της ζωής. Διότι τότε θα γίνονταν όμοιους με εκείνους των οποίων την πίστη απέρριψε. Αντιθέτως, όπως πολύ ωραία περιγράφει τον άθεο ο Sylvain Marechal, «Ο άθεος έχει έναν θησαυρό να διαφυλάξει, την τιμή του. Για αυτό ένας άνθρωπος με **αυτοσεβασμό** γνωρίζει τι οφείλει να υπερασπιστεί και τι να τολμήσει, και, επ' αυτού, θα ντρεπόταν να ζητήσει την συμβουλή κάποιου ή να μιμηθεί ένα πρότυπο» (*Dictionnaire des athees, 1800*). Ο άθεος του Marechal, δηλαδή, διαφυλάττει **τις δικές του αξίες**, κάτι που δείχνει ότι **ο ίδιος φτιάχνει το νόημα της ύπαρξής του**.

Η ζωή είναι μια πηγή χαράς, αλλά για το στόμα εκείνου που έχει χαλασμένο στομάχι, τον πατέρα κάθε θλίψης, για αυτόν όλες οι πηγές είναι δηλητηριασμένες. Γιγνώσκειν: Αυτή είναι η χαρά για εκείνον που έχει λιονταρίσια θέληση! Εκείνος όμως που έχει κουραστεί, αυτός είναι μόνον επιβεβλημένος από κάποια άλλη θέληση, μαζί του παίζουν όλα τα κύματα. Και ιδού ποιος είναι πάντα ο τρόπος του «είναι» των αδύναμων ανθρώπων: χάνονται στους δρόμους τους. Και στο τέλος του ρωτά η κούρασή τους: «Προς τι ακολουθήσαμε δρόμους! Όλα είναι ίδια!». Σ' αυτών τα αφτιά ηχεί ευχάριστα το κήρυγμα: «Τίποτα δεν αξίζει τον κόπο! Δεν πρέπει να θέλετε!». Αυτό όμως είναι ένα κήρυγμα υπέρ της δουλείας. Ω αδελφοί μου, ο Ζαρατούστρα έρχεται σαν δροσερό αεράκι για όλους εκείνους που έχουν κουραστεί από τον δρόμο· πολλές μύτες ακόμα θα κάνει να φτερνιστούν! Ακόμη και μέσα από τους τοίχους φυσά η ελεύθερη πνοή μου και μέσα σε φυλακές και φυλακισμένα πνεύματα! Το να θέλεις απελευθερώνει: γιατί η θέληση είναι δημιουργία: έτσι διδάσκω εγώ. Και πρέπει να διδαχτείτε μόνο για να δημιουργήσετε!

(Φ. Νίτσε, «Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα», σ. 302-303)

E

Γιατί προβάλλεται η πίστη ως προαπαιτούμενο; Η αποδοχή είτε της υπάρξεως του Θεού, είτε των «θειών» δογμάτων και εντολών, γίνεται μέσω της πίστεως. Αυτή θεωρείται ως προαπαιτούμενο, όπως δείχνει η ίδια η Καινή Διαθήκη. Ας το δούμε από τα ίδια τα χωρία. «Εστίν δε πίστις ελπιζομένων υπόστασις πραγμάτων έλεγχος ου βλεπομένων» (*Προς Εβραίους, 11:1*). Εδώ, έχουμε τον ορισμό της πίστης. Η πίστη δίνει ύπαρξη (υπόσταση) σε αυτό που ελπίζει κανείς, και παρέχει βεβαιότητα για αυτό που δεν βλέπει κανείς. Δηλαδή a priori αποδοχή και παραδοχή πραγμάτων που δεν επαληθεύονται ούτε με την γνώση, ούτε με την

λογική, ούτε με την εμπειρία. Αυτό που αποκλείεται εδώ κατηγορηματικά, είναι η γνώση μέσω της άμεσης επαφής και της κριτικής σκέψης. Ο Ι. Χρυσόστομος, σχολιάζοντας το χωρίο αυτό, ρωτά ρητορικά το ποίμνιό του, απαντώντας στην πραγματικότητα σε όσους εξέφραζαν αμφιβολίες: «Εφ' όσον λοιπόν κάμνει βέβαια τα μη βλεπόμενα, γιατί θέλετε να τα δείτε, ώστε να εκπέσετε από την πίστη και από το να είστε δίκαιοι, εφόσον ο δίκαιος θα ζήσει δια της πίστεώς του; [...] **Αυτό είναι πίστη· να μην τα ζητάτε όλα εδώ**» (ΕΠΕ τ. 25, σ. 105). Συνεχίζοντας, ο άγνωστος συντάκτης της «προς Εβραίους» επιστολής, γράφει: «Χωρίς δε πίστεως αδύνατον ευαρεστήσαι· **πιστεύσαι γαρ δει** τον προσερχόμενον τω θεώ ότι εστί και τοις εκζητούσιν αυτόν μισθαποδότης γίνεται» (στ. 6). Δηλαδή, χωρίς την πίστη, ο θεός δεν ευαρεστείται. Και εδώ, μας έρχεται αυθόρμητα το ερώτημα: «Γιατί ο Θεός να μην ευαρεστείται στην γνώση και στο λογικό»; Γιατί να είναι αδύνατο; **Γιατί να εξαρτάται το πράγμα από τον άνθρωπο και γιατί ο Θεός να δεσμεύεται κατ' αυτόν τον τρόπο;** Γιατί να μπαίνει σε φόρμουλες ο Θεός, αυτός που υποτίθεται ότι είναι αδέσμευτος; Και μαζί του να μπαίνει και ο πιστός; Νομίζω ότι η απάντηση είναι εύλογη. Αυτός που προσέρχεται στον Θεό, **πρέπει** να πιστέψει πρώτα ότι υπάρχει ο Θεός και κατά δεύτερον ότι αποδίδει τον μισθό σε αυτούς που τον ζητάνε. Ότι δηλαδή, ανταποκρίνεται. Και ένα επιχείρημα υπέρ της πίστης ότι υπάρχει ο θεός, είναι για τον συγγραφέα της επιστολής, όλα αυτά που βλέπουμε. «**Πίστει νοούμεν κατηρτίσθαι τους αιώνας ρήματι θεού εις το μη εκφαινομένων τα βλεπόμενα γεγονέναι**» (στ. 3). Αλλά και ο Παύλος, το ίδιο γράφει: «**Τα γαρ άορατα αυτού από κτίσεως κόσμου τοις ποιήμασιν νοούμενα καθοράται**» (Προς Ρωμαίους, 1:20). Το ίδιο επιχείρημα χρησιμοποιείται από τους χριστιανούς και μετέπειτα. Μάλιστα, ο Ιωάννης ο Δαμασκηνός στο έργο του «**Έκδοσις αληθής περί της Ορθοδόξου πίστεως**», αφιερώνει ένα κεφάλαιο σε αυτό ακριβώς. Πέρα από την ωφελιμιστική σχέση που προβάλλεται, το «**πρέπει**», υποβάλλει τον πιστό σε μια διαδικασία αυθυποβολής. Διαφορετικά, ο θεός δεν γίνεται μισθαποδότης. Πρέπει να προσέξουμε ότι με βάση το χωρίο, η μισθαποδοσία **δεν** γίνεται για να πιστέψει ο προσερχόμενος. Πρέπει **ήδη** να πιστεύει. Δηλαδή, η μισθαποδοσία δεν είναι ένα μέσο προκειμένου κάποιος να γίνει πιστός. Μια δοκιμή την οποία επιτρέπει ο Θεός στον άνθρωπο για χάρη του ανθρώπου. Όχι. Είναι η επιβράβευση του **ήδη** πιστού. Αυτή η επιβράβευση λειτουργεί **ως ψυχολογικό δέλεαρ**. Ως κάτι που πρέπει να αναμένει ο πιστός, προκειμένου να τροφοδοτεί την πίστη του διαρκώς, ώστε να μην σβήσει. Αυτό ομολογεί και ο ίδιος ο Ι. Χρυσόστομος: «**Βλέπεις ότι, αν δεν τα πιστεύουμε όλα, όχι μόνο τα σχετικά με την ανταπόδοση, αλλά και το ότι υπάρχει θεός, καταρρέει όλο το οικοδόμημα της πίστεως;**» (ο. π. σ. 125). Πως όμως μπορεί κανείς να εξακολουθεί να έχει πίστη, όταν δεν βλέπει

καμία μισθαποδοσία; Ή μήπως...«βλέπει»; Πέρα από τις γνωστές δικαιολογίες τύπου «δεν είναι ακόμα η ώρα του Θεού» ή «δεν είναι στο σχέδιο του Θεού να γίνει αυτό ή εκείνο», τα ίδια τα ευαγγέλια αποκάλυπτα και χωρίς ίχνος ντροπής μπροστά στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, μιλούν για αυθυποβολή. Όσο παράξενο και αν είναι, ωστόσο συμβαίνει. Για αυτό και μακαρίζονται «οι πτωχοί τω πνεύματι». Ας το δούμε από τα ευαγγέλια. Ο Ιησούς φέρεται να λέει όταν διδάσκει για την προσευχή: «*πάντα όσα αν προσευχόμενοι αιτείσθε **πιστεύετε ότι λαμβάνετε** και έσται υμίν*» (Κατά Μάρκον, 11:24). Όταν δηλαδή αιτεί ο πιστός στην προσευχή, πρέπει να πιστεύει ότι τα λαμβάνει εκείνη την ώρα (και ας μην έλαβε κάτι) και θα λάβει. Βλέπουμε δηλαδή, ότι ενώ ο χρόνος που αιτεί είναι συγκεκριμένος (ο χρόνος της προσευχής), ο χρόνος της μισθαποδοσίας είναι μελλοντικός και ακαθόριστος. Ωστόσο, **πρέπει** να πιστεύει ότι έλαβε! Σε μια παραλλαγή του εδαφίου, ο συντάκτης του «κατά Ματθαίου», αλλάζει ελαφρώς το πράγμα. «*Πάντα όσα αν αιτήσητε εν τη προσευχή **πιστεύοντες** λήψεσθε*» (21:22). Εδώ, ναι μεν ο χρόνος της μισθαποδοσίας είναι και πάλι άοριστος, αλλά μετριάζεται το στοιχείο της αυθυποβολής. Η πίστη πρέπει να είναι διαρκής. Ποιός δίνει εγγύηση ότι όλα αυτά είναι αλήθεια; Με άλλα λόγια, γιατί να μπει στην συγκεκριμένη διαδικασία κάποιος; Απαντά ο Ι. Χρυσόστομος: «*Εκείνο λοιπόν είναι πίστις, όταν πιστεύομεν δηλαδή σε εκείνα που δεν βλέπουμε, σκεπτόμενοι την αξιοπιστία του δίδοντος την υπόσχεση*» (ΕΠΕ 3, σ. 527). Την ίδια απάντηση, μας δίνει και ο συγγραφέας της προς «Εβραίους» επιστολής. Επειδή ο Θεός είναι πιστός. Για αυτό και όλο το κεφάλαιο είναι αφιερωμένο σε βιβλικά πρόσωπα, τα οποία πίστεψαν στην φωνή του Θεού. Βέβαια, στον στίχο 13, αναφέρεται ότι «*κατά πίστιν απέθανον ούτοι πάντες μη λαβόντες τας επαγγελίας αλλά πόρρωθεν αυτάς ιδόντες*». Ο πιστός της εποχής που θα άκουγε αυτά τα λόγια (όπως άλλωστε και ο σημερινός), δεν θα ήταν σε θέση να έχει προσωπική και άμεση γνώση για το πόσο αληθινά είναι όλα αυτά. Αυτά είναι «κατά τας Γραφάς». Είναι θρησκευτικοί ισχυρισμοί με θεολογική ερμηνεία. Είναι στα χαρτιά. Στον χάρτινο Πάπα, «*τας ιεράς Γραφάς*». Έπρεπε να τα πιστέψει, για να ευαρεστήσει τον Θεό του. Όπως τον ευαρέστησαν και τα πρότυπα που του προβάλλονται. «*Εν ταυτη γαρ εμαρτυρηθησαν οι πρεσβυτεροι*» (11:2). Το «εμαρτυρήθησαν», σημαίνει ότι άφησαν πίσω τους μια καλή μαρτυρία, ένα πρότυπο που θα πρέπει να μιμηθεί ο πιστός. Σε όλο το κεφάλαιο, αυτά τα πρόσωπα παρουσιάζονται να έχουν μια ιδιαίτερη σχέση με τον Θεό, μέσω της πίστης και της προσωπικής «αποκάλυψης».

ΣΤ

Καταλαβαίνουμε αμέσως, ότι το επόμενο βήμα αφού πιστέψει κανείς, είναι να μπει

σε ένα καλούπι. Να ακολουθήσει **την «αυθεντία»**, η οποία ακολουθεί και αυτή τον Θεό. Είναι το ίδιο με αυτό που προτρέπει ο Παύλος τους πιστούς: *«συμμιμηταί μου γίνεσθε αδελφοί και σκοπείτε τους ούτως περιπατούντας καθώς έχετε **τύπον ημάς**» (Προς Φιλιπησίους, 3:17).* Απευθυνόμενος στους αδελφούς (δηλαδή στους πιστούς), τους λέει να γίνουν συμμιμητές του. Για να γίνει κάποιος όμως συμμιμητής κάποιου άλλου, πρέπει πρώτα να μιμηθεί αυτόν τον κάποιον. Να τον έχει ως υπόδειγμα. Τελικά όμως, είναι πραγματικές οι υποσχέσεις που φέρεται να δίνει ο Θεός στους πιστούς; Ας πάρουμε την περίπτωση του Αβραάμ. Σύμφωνα με την βιβλική μαρτυρία, ο Θεός υποσχέθηκε στον Αβραάμ ότι θα έδινε στους απογόνους του ως κληρονομιά, την περιοχή από τον Νείλο ποταμό μέχρι τον ποταμό Ευφράτη. Αυτό υπάρχει ως «διαθήκη του Θεού στον Αβραάμ» στο βιβλίο της Γενέσεως, κεφάλαιο 15, χωρίο 18. Ποτέ δεν εκπληρώθηκε! Είναι και άλλα πολλά παραδείγματα, αλλά ας αρκεστούμε σε αυτό. Στο κεφάλαιο που εξετάζουμε, ο έλεγχος των πραγμάτων γίνεται με την πίστη (11:1), η καλή μαρτυρία οφείλεται στην πίστη (11:2), τον κόσμο τον καταλαβαίνουμε με την πίστη (11:3), οι «πρωταγωνιστές» πιστεύουν αφελώς στην φωνή που «ακούνε» που υποτίθεται ότι είναι του Θεού. Με εργαλείο την πίστη πέρασαν κακουχίες (11:32-38), αλλά τελικά, *«ούτοι πάντες μαρτυρηθέντες δια της πίστεως ουκ εκομίσατο την επαγγελίαν» (11:39).* Προοδευτικά, η εκπλήρωση-μισθαποδοσία μετατίθεται στο επέκεινα. Ενώ ο συγγραφέας της επιστολής αρχικά μίλησε για άμεση εκπλήρωση, καταλήγει σε κάτι τελείως διαφορετικό, προβάλλοντας τους τύπους που θα πρέπει να ακολουθήσει ο πιστός, προκειμένου να είναι ευάρεστος στον φανταστικό θεό του. Όπως αναφέρει ο Ι. Χρυσόστομος, *«Αυτό είναι πίστη, όταν δηλαδή δεν αρκούμαστε μόνο στους σωματικούς οφθαλμούς, αλλά φανταζόμαστε με τα μάτια της διανοίας αυτά που δεν φαίνονται. Πράγματι, πρέπει να θεωρούμε ως πιο βέβαια εκείνα κατ' εξοχήν, παρά αυτά που βλέπουμε με τους σωματικούς μας οφθαλμούς» (ΕΠΕ τ. 4, σ. 646).* Συμπληρωματικά, αναφέρει και ο Βασίλειος Καισαρείας, *«Πίστη λοιπόν η άνευ δισταγμού παραδοχή των ακουσθέντων με πλήρη πεποίθηση περί της αλήθειας των κηρυχθέντων» (ΕΠΕ 8, σ. 60).* Ο πιστός πλέον λαλεί επειδή πιστεύει (όχι επειδή γνωρίζει). Πίστη στον Θεό, πίστη στα «άγια πρότυπα», πίστη σε αυτόν που του κηρύττει.

Αυτό είναι το πνεύμα της πίστεως τελικά, να κατασκευάζει ανθρώπους χωρίς γνώση πραγματικά. Και αν δέχεσαι κάτι ως «απόλυτη αλήθεια», χωρίς γνώση αλλά με πίστη, προσπαθώντας παράλληλα να το επιβάλλεις στους άλλους ως υποχρεωτικό, τι άλλο είσαι από ένα φανατικό και μισαλλόδοξο πλάσμα; *«Έχοντες δε το αυτό πνεύμα της πίστεως κατά το γεγραμμένον **«επίστευσα διό ελάλησα και ημείς πιστεύομεν διό και λαλούμεν»** (Β΄ Προς Κορινθίους, 4:13).* Ο Παύλος

δίνοντας αυθεντία σε γραπτά κείμενα (στους Ψαλμούς, στην συγκεκριμένη περίπτωση), δίνει τον τύπο που «πρέπει» να ακολουθήσουμε. Σημειωτέον, ότι στο ίδιο κεφάλαιο όσοι δεν αποδέχονται αυτά τα πράγματα, χαρακτηρίζονται «τυφλοί στην διάνοια»(!) και είναι καταδικασμένοι για την Κόλαση. Πιστεύουμε, για αυτό και μιλάμε! Και εμείς γνωρίζουμε και κρίνουμε, για αυτό και γράφουμε! Πρόκειται για τον ορισμό της χειραγώγησης. Να γιατί η πίστη τίθεται ως προαπαιτούμενο. Η πίστη πια οδηγεί, και η γνώση εξοστρακίζεται. **«Ας μας οδηγήσει πλέον η πίστη και όχι η λογική»**, παροτρύνει τον χριστιανικό όχλο ένας από τους επιφανέστερους πατέρες της εκκλησίας και «προστάτης» των γραμμάτων, ο Γρηγόριος ο «θεολόγος» (ΕΠΕ 4, σ. 95). **Συμπέρασμα:** Πίστη, θεός, ιερά κείμενα, άνθρωποι-πρότυπα (καλούπια), μίμηση. Όλα αυτά τα στοιχεία είναι αλληλένδετα, με αποτέλεσμα να κάνουν τον άνθρωπο υποχείριο του καθενός, αφού απομακρύνοντας τον από την γνώση και την ελεύθερη σκέψη, τον καθιστούν φανατικό, μισαλλόδοξο, και υπερόπτη έναντι των υπολοίπων που δεν έχουν το «φως» του.

Z

«Ελεύθερη βούληση» και «δούλος θεού»· δύο έννοιες που αποκλείει η μια την άλλη. Υπάρχει η βούληση, αλλά δεν είναι εντελώς ελεύθερη. Κινείται μέσα σε οροθέσια που δεν εξαρτώνται από αυτήν. Η βούληση είναι μια δύναμη που εκδηλώνεται στον άνθρωπο μετά από αλληλεπιδράσεις με το εξωτερικό του περιβάλλον. Μία εσωτερική διεργασία που εξωτερικεύεται με αφορμή κάποια ερεθίσματα. Ακριβώς επειδή υπάρχει σχέση αλληλεπίδρασης, δεν μπορεί να είναι «ελεύθερη». Πριν περάσουμε στην Βίβλο, καλό θα ήταν να δώσω μερικά παραδείγματα, για να μπορέσω να γίνω πιο κατανοητός. Μου αρέσει η μαύρη κούπα για τον καφέ παρά η κόκκινη. Αν υποθέσουμε ότι δεν υπήρχε το μαύρο χρώμα γενικά, θα ήταν ποτέ δυνατό να ειπωθεί η παραπάνω πρόταση; Αλλά και πάλι, τι είναι αυτό που με κάνει να προτιμώ την μαύρη; Αυτό το κάτι (εξωτερικό ερέθισμα -το μαύρο χρώμα), με οδηγεί προς κάποια κατεύθυνση-προτίμηση. Άρα, εκλογή. Έστω ότι έχουμε να διαλέξουμε ανάμεσα σε δύο σούπερ μάρκετ. Το «Α» είναι κοντά στο σπίτι μας, αλλά τα προϊόντα τα έχει πολύ πιο ακριβά από το «Β», το οποίο είναι αρκετά πιο μακριά. Επειδή έχω οικονομική ανάγκη, θα διαλέξω να πάω στο «Β». Ναι μεν επιλέγω, αλλά αυτή η επιλογή εξαρτάται από κάποια ανάγκη (την οικονομική ανάγκη). Επιλέγω μεν, αλλά έχοντας ως γνώμονα κάτι που δεν εξαρτάται από μένα. Το εύρος των επιλογών, επίσης, δεν εξαρτάται από μένα. Δεν έχω, δηλαδή, την ευχέρεια να διαλέξω ανάμεσα σε τρία ή τέσσερα σούπερ μάρκετ, αλλά περιορίζομαι σε δύο. Επίσης, δεν έχω την ελευθερία να μην πάω σε

κανένα, διότι θα πεινάσω. Έστω ότι έχω να διαλέξω ανάμεσα σε πέντε καινούρια παντελόνια, αλλά οικονομικά μπορώ να αγοράσω τα δύο. Διαλέγω με γνώμονα τα χρήματα που διαθέτω και το γούστο μου. Αυτά τα δύο στοιχεία λειτουργούν ως δυνάμεις που επηρεάζουν την επιλογή μου, την οποία φαινομενικά μόνο την κάνω εντελώς «ελεύθερα». **Το θεολογικό κατασκευάσμα** που λέγεται «ελεύθερη βούληση», εξυπηρετεί πάρα πολύ στο να αποδίδονται οι ευθύνες εξ ολοκλήρου στον άνθρωπο και να δικαιολογείται η απουσία του Θεού. Ο άνθρωπος κάνει το ένα ή το άλλο, επιλέγει το ένα ή το άλλο, χάρη στην «ελεύθερη βούλησή» του, την οποία σεβόμενος ο Θεός που υποτίθεται ότι του την δώρισε, δεν παραβιάζει. Παράλληλα, παραβιάζεται η λογική, την οποία πάλι υποτίθεται ότι του έδωσε. Ότι εξυπηρετεί κάθε φορά! Με την βούληση κανείς μετανοώντας πλησιάζει τον θεό, απορρίπτει την πίστη, επιλέγει στην ζωή του. Πλησιάζει τον θεό είτε από φόβο είτε από αγάπη, είτε επειδή νομίζει ότι στην πίστη του θεού μπορεί να βρει ανώτερες αξίες. Και για την απόρριψη του Θεού και της εκάστοτε πίστης, πάλι κάποιιοι λόγοι συντρέχουν, από τους πιο ευτελείς ως τους σοβαρότερους. Η βούληση όμως δεν είναι «ελεύθερη» αλλά εξαρτώμενη από παράγοντες. Η μεν ευπιστία δείχνει άνθρωπο «πτωχώ τω πνεύματι» (είναι φράση του ευαγγελίου), η δε απιστία άνθρωπο που δεν έχει πειστεί μήτε από θεό μήτε από ανθρώπους. Όταν κανείς κρίνει την θρησκεία επιζήμια και περιττή, έχει λόγους να το κάνει. Η κρίση του δεν είναι «ελαφρά τη καρδιά». Ο σκοπός δεν είναι να δειχτεί ότι ο άνθρωπος είναι άμοιρος ευθυνών για τις πράξεις του. Κάθε άλλο. Έχει ευθύνη ως εκεί που του αναλογεί. Η αντίρρησή μου είναι ότι οι θεϊστές στην προσπάθειά τους **να δικαιολογήσουν την απουσία του Θεού**, μιλούν emphaticά για την ελεύθερη βούληση του θύτη και το στοιχείο μακροθυμίας του θεού (που δεν επιθυμεί τον χαμό κανενός αλλά την μετάνοια), παραβλέποντας προκλητικά τις συνέπειες στο θύμα. Το θύμα δεν επέλεξε να γίνει «εργαλείο» του θεού προκειμένου να ασκήσει την βούλησή του ο θύτης, ή να αναδειχθεί η «μακροθυμία» του Θεού. Η έννοια της «ελευθέρας βουλήσεως» δεν έχει κανένα πραγματικό νόημα και θα ήταν ορθότερο να γίνεται λόγος για βούληση που εκδηλώνεται μέσω συνεχών αλληλεπιδράσεων, αναγκών, και περιορισμών. Δράση που βασίζεται σε συγκεκριμένα δεδομένα που όμως δεν έθεσα εγώ. Γεννηθήκαμε χωρίς να μας ρωτήσει κανείς. Μεγαλώνουμε περνώντας όλα τα στάδια της ανθρώπινης ηλικίας, και τελικά πεθαίνουμε. Ακολουθούμε όλη αυτήν την πορεία χωρίς να το έχουμε διαλέξει. Χωρίς να έχουμε δημιουργήσει οι ίδιοι την πορεία αυτή. Παρ' όλα αυτά, έχουμε τη δυνατότητα να επιλέξουμε για τον εαυτό μας από το τι θα φορέσουμε μέχρι το πώς θα διαμορφώσουμε τον δικό μας κόσμο. Όταν ο Χριστιανισμός μιλά για «ελευθέρα βούληση», το κάνει με έναν και μόνο σκοπό: Να δικαιολογήσει την πανταχού

απουσία του Θεού και να ρίξει την ευθύνη εξ ολοκλήρου στον άνθρωπο. Και κατά κανόνα, όταν αναφέρεται στην «ελευθέρα βούληση», το κάνει από την μεριά του θύτη. Ποτέ του θύματος. Έστω, ότι ένας βιάζει ένα παιδάκι ή μια κοπέλα. Πως ο Χριστιανισμός θα δικαιολογήσει την υποτιθέμενη θεία πρόνοια, που εδώ είναι ανύπαρκτη; Ο βιαστής εκδήλωσε αυτό που ήθελε. Ωστόσο, θα μπορούσε να μην καταφύγει στον βιασμό. Ο Θεός «σεβάστηκε» το αυτεξούσιό του και μακροθυμεί, δίνοντάς του την ευκαιρία να μετανοήσει όσο ζει. Διότι ως «αγαθός» και «φιλόανθρωπος» επιδιώκει την σωτηρία του αμαρτωλού. Όμως, η «ελευθέρα βούληση» του θύματος, πάει περίπατο. Αν ήταν έτσι τα πράγματα, ο παντοδύναμος Θεός θα μπορούσε να αφήσει μεν τον βιαστή να εκφράσει ανεμπόδιστα την «ελεύθερη βούλησή του» από την μια, και να προστατέψει το θύμα από την άλλη, αφαιρώντας από τους μη πιστούς ένα ατράνταχτο επιχείρημα υπέρ της μη υπάρξεώς του. Το ίδιο θα μπορούσε να γίνει με όλα τα δεινά. Να εκδηλωθεί η βούληση του θύτη, αλλά να προστατευθεί το θύμα. Εκτός και αν πιστεύει κανείς ότι με την «ελεύθερη βούλησή» τους πεθαίνουν άνθρωποι από πείνα, πεθαίνουν μετά από βομβαρδισμούς αμάχων, καταστρέφονται από τσουνάμια, παιδιά γίνονται θύματα εμπορίου οργάνων κλπ.

H

Για πια «ελεύθερη» βούληση κάνουν λόγο οι πατέρες της Εκκλησίας, όταν αναφέρονται στην τελείωση του ανθρώπου; Δηλαδή, όταν ο Θεός έφτιαξε τον άνθρωπο, δεν τον έκανε εξ αρχής τέλειο, αλλά «λίαν καλό». Έπρεπε να φτάσει στην τελείωση, στο «καθ' ομοίωση», μέσω της χάρης και της υπακοής. Πώς μπορεί να είναι «ελεύθερη» μια βούληση που υπακούει; Σαν να σε βάζει κάποιος σε μια διαδικασία που δεν ζήτησες, για να γίνεις κάτι που δεν επέλεξες. Πώς συμβιβάζεται η «ελεύθερη βούληση» του ανθρώπου, με ένα προκαθορισμένο θεϊκό σχέδιο; Πώς μπορεί κανείς να επιλέξει εντελώς ελεύθερα να ακολουθήσει τον Ιησού, όταν ο Ιησούς λέει ρητά και κατηγορηματικά (ασχέτως ότι κανείς δεν το ακολουθεί πρακτικά από τους χριστιανούς μας), «*ει τις θελει οπισω μου ελθειν **απαρνησασθω εαυτον***» (Κατά Ματθαίον, 16:24). Πώς συμβιβάζεται να απαρνηθεί κανείς τον εαυτό του, τις ιδέες του, την κοσμοθεωρία του, το ένστικτό του, τα αισθήματά του, την προσωπικότητά του, με το να διατηρεί ταυτόχρονα την ελεύθερή του βούληση; Πώς θα εξακολουθεί να είναι ελεύθερη, όταν πλέον δεν θα υπάρχει; Διότι απαρνιέμαι σημαίνει αντιστέκομαι και καταδικάζω. Απάρνηση εαυτού και «ελεύθερη βούληση» δεν ασύμβατες μεταξύ τους έννοιες. Μπορεί να ισχυριστεί κάποιος, ότι με την ελεύθερή του βούληση απαρνείται τον εαυτό του και ταυτίζει το θέλω του με το θέλω του Ιησού, όπως αυτό εκφράζεται

στην Γραφή. Πάντα, όμως, υπάρχουν κίνητρα και λόγοι. Ακόμα και σε αυτήν την ακραία και σπάνια περίπτωση. Διότι ταυτίζοντας κανείς το θέλημά του με το θέλημα του Θεού, το θέλημά του χάνεται, διαλύεται όπως η σταγόνα της βροχής σε έναν ωκεανό. Αυτή η ταύτιση των θελημάτων δείχνει την αναγνώριση της θείας δυνάμεως και εξουσίας και την υποταγή του πιστού. Δείχνει την ανάγκη. Αλλά και το όφελος!

Στην ουσία, το «μήνυμα του Ιησού», στηρίζεται στον φόβο και στην ελπίδα. Αυτά τα δύο μέσα, είναι ισχυρή απόδειξη ότι η «ελεύθερη» βούληση/εκλογή/επιλογή, δεν είναι «ελεύθερη», αλλά εξαρτώμενη. Φόβος και ελπίδα, δύο αρχαία μέσα για την χειραγώγηση των όχλων.

A) **Φόβος**: Στην συνέχεια του προηγούμενου εδαφίου που είδαμε, αναφέρεται: «*ος γαρ αν θέλη την ψυχήν αυτού σώσαι απολέσει αυτήν· ος δ' αν απολέση την ψυχήν αυτού ένεκεν εμού ευρήσει αυτήν· τι γαρ ωφελείται άνθρωπος εάν τον κόσμον όλον κερδίση την δε ψυχήν αυτού ζημιωθή ή τι δώσει ο άνθρωπος αντάλλαγμα της ψυχής αυτού;*» (Κατά Ματθαίον, 16: 25-26). Στο σημείο αυτό, πρωτεύοντα ρόλο θα παίξει η περί Κολάσεως διδασκαλία του Ιησού. Είναι «*το πυρ το αιώνιο*» (Κατά Ματθαίον, 25:41), όπου καλύτερα θα ήταν να κόψει κανείς το χέρι του ή το πόδι του ή να βγάλει το μάτι του παρά να πάει εκεί (Κατά Μάρκον, 9:43-48). Εκεί όπου «*ο σκώληξ ου τελευτά*» και «*το πυρ ου σβύννυται*». «*Εν τη λίμνη τη καιομένη πυρί και θείω*» (Αποκάλυψη, 21:8). Στο «*καμίνι της φωτιάς*», «*στον κλάμα και στο τρίξιμο των δοντιών*» (Κατά Ματθαίον, 13:42). Ο Ιησούς θέτει πλασματικά ψευδοδιλλήματα αρκετές φορές, προκειμένου να εξαναγκάσει τις πιο αδύνατες συνειδήσεις να τον αποδεχτούν. Ας δούμε κάποια χαρακτηριστικά χωρία: «*εισέλθατε δια της στενής πύλης ότι πλατεία η πύλη και ευρύχωρος η οδός η απάγουσα εις την απώλειαν και πολλοί εισίν οι εισερχόμενοι δι αυτής· ότι στενή η πύλη και τεθλιμμένη η οδός η απάγουσα εις την ζωήν και ολίγοι εισίν οι ευρίσκοντες αυτήν*» (Κατά Ματθαίον, 7:13-14). Αυτή είναι η διδασκαλία των δύο οδών. Ο άνθρωπος έχει να επιλέξει ανάμεσα σε δύο οδούς μόνο. Τρίτη δεν υπάρχει. Η μία πάει στον χαμό και η άλλη στην ζωή. Βέβαια, δεν έχουμε στην πραγματικότητα ελεύθερη εκλογή. Έχουμε ψυχολογικό εξαναγκασμό. Το αυτεξούσιο δεσμεύεται και εγκλωβίζεται μεταξύ ενός εύρους μόλις δύο επιλογών. Το αυτεξούσιο δεν δρα ελεύθερα. Επηρεάζεται από τις συνέπειες που προαναγγέλλει ο Ιησούς, χωρίς ωστόσο να αποδεικνύει αυτά που λέει. Ένας θεός όμως που πραγματικά θα ήθελε να προειδοποιήσει τον άνθρωπο διαλεγόμενος, δεν

θα χρησιμοποιούσε την απειλή και τον εκφοβισμό, αλλά την πειθώ.

«Ο μη ων μετ' εμού κατ' εμού εστίν» (Κατά Λουκάν, 11:23). Και εδώ επίσης προβάλλεται η θέση ότι «ή είναι κανείς με τον Ιησού, ή είναι εναντίον του». Δεν υπάρχει άλλη επιλογή. Δεν υπάρχει περίπτωση κάποιος να μην πάρει θέση. Που είναι η «ελεύθερη» βούληση, εδώ;

Ποιός μπορεί να μιλήσει, αδελφοί μου, για τους φοβερούς εκείνους τόπους, για τα σώματα εκείνα που δημιουργούν στη ψυχή τέτοια και τόση οδύνη και τη βασανίζουν, χωρίς να φθείρονται, για τη φοβερή εκείνη φωτιά, για το σκοτάδι, για τις ανελέητες και βασανιστικές δυνάμεις, για τα αμέτρητα άλλα βασανιστήρια, που αναφέρονται με πολλούς τρόπους στις θείες Γραφές, όλα ανάλογα με τις κακές πράξεις και τους κακούς λογισμούς των ψυχών; Γιατί, όπως ακριβώς οι Άγιοι οδηγούνται σε τόπους φωτεινούς και σε αγγελική ευφροσύνη, ανάλογα με τις καλές τους πράξεις, έτσι και οι αμαρτωλοί απομονώνονται σε τόπους σκοτεινούς και ζοφερούς, γεμάτους φόβο και τρόμο, όπως λένε οι άγιοι.

(Αββάς Δωρόθεος, Διδασκαλία ΙΒ, σ. 315)

Πέρα από τον φόβο της Κολάσεως (σε μελλοντικό άρθρο, θα διαπιστώσουμε ότι οι πατέρες δεν έχουν την ίδια αντίληψη για το τι είναι «Κόλαση»), υπάρχουν και ωφελμιστικά κίνητρα προκειμένου να γίνει κανείς ακόλουθος του Θεού.

Β) Ελπίδα: «Ίδεν γαρ ο πατήρ υμών ο ουράνιος **ότι χρέζετε τούτων απάντων**· ζητείτε δε πρώτον την βασιλείαν του θεού και την δικαιοσύνην αυτού και **ταύτα πάντα προστεθήσεται υμίν**» (Κατά Ματθαίον, 6:32-33). «Αμήν λέγω υμίν ότι υμείς οι ακολουθήσαντές μοι εν τη παλιγγενεσία όταν καθίση ο υιός του ανθρώπου επί θρόνου δόξης αυτού, καθίσεσθαι και υμείς επί δώδεκα θρόνους κρίνοντες τας δώδεκα φυλάς του Ισραήλ. Και πας ός αφήκεν οικίας ή αδελφούς ή αδελφάς ή πατέρα ή μητέρα ή γυναίκα ή τέκνα ή αγρούς ένεκεν του ονόματός μου **εκατονταπλασίονα** λήψεται και ζωήν αιώνιον κληρονομήσει» (Κατά Ματθαίον, 19:28-29). Είναι αρκετά ακόμα τα χωρία όπου ο Ιησούς υπόσχεται επίγεια αγαθά και αιώνια ζωή στο επέκεινα. Το ταυτόχρονο μήνυμα φόβου και ελπίδας, μπορεί να συνοπιστεί στα επόμενα λόγια του Ιωάννη του Βαπτιστή: «**ο πιστεύων** εις τον υιόν έχει ζωήν αιώνιον· **ο δε απειθών** τω υιώ ουκ όψεται ζωήν αλλ η οργή του θεού μένει επ αυτόν» (Κατά Ιωάννη, 3:36).Είτε πιστεύεις και έχεις ζωή αιώνια, είτε δεν πιστεύεις και η οργή του θεού (της αγάπης!), μένει πάνω σου. Πάντα με την...«ελεύθερη βούλησή» σου... Μετά από αυτά, είναι δυνατόν η βούληση να

παραμένει «ελεύθερη»; Για αυτό και οι πατέρες οι ίδιοι, διακρίνουν τρεις κατηγορίες-ποιότητες πιστών: α) οι δούλοι, που ακολουθούν τον θεό από τον φόβο της Κολάσεως, β) οι εργάτες, που ακολουθούν διότι προσδοκούν την ουράνια αμοιβή, και γ) οι πραγματικά υιοί, που ακολουθούν τον Θεό χωρίς σκοπιμότητες, χωρίς να τους κινεί ο φόβος ή ο μισθός. Αυτό το τελευταίο είναι στην πραγματικότητα, ανέφικτο.

I

Ωστόσο, υπάρχουν αποσπάσματα από τα γραπτά του Παύλου, όπου φαίνεται να μην αποδέχεται «ο απόστολος των εθνών», ότι ο άνθρωπος έχει «ελεύθερη» βούληση, για να μην πούμε καθόλου βούληση, ή καλύτερα, ότι η βούλησή του καμία σημασία δεν έχει μπροστά στην βούληση του «Παντοδυνάμου». Στην προς «Ρωμαίους» επιστολή, αναφέρει δύο βιβλικά παραδείγματα. Ο Ησαύ και ο Ιακώβ (γενάρχη των Ισραηλιτών), ήταν αδέρφια. Ο Θεός **μίσησε** τον Ησαύ και αγάπησε τον Ιακώβ, πριν γεννηθούν, πριν προλάβουν να πράξουν το αγαθό και το κακό. Ο Παύλος είναι ξεκάθαρος, ότι η πρόθεση του Θεού *«μένη ουκ εξ έργων αλλ' εκ του καλούντος»* (9:11). Δηλαδή, όχι από τα έργα του ανθρώπου αλλά από τον ίδιο. Ο Ησαύ ήταν που εξαπατήθηκε και ο Ιακώβ που εξαπάτησε τον αδελφό του και τον πατέρα του, λαμβάνοντας κληρονομιά που δεν του ανήκε. Για ποιόν άλλωστε λόγο έφυγε στον Λάβαν, παρά για να γλιτώσει από την οργή του αδελφού του; Όταν επέστρεψε μετά από χρόνια, ο Ησαύ τον είχε συγχωρήσει, σύμφωνα με την βιβλική αφήγηση. Αλλά και στην περίπτωση του Φαραώ, ο Παύλος αναφέρει ότι ο Θεός τον έκανε να αλλάζει γνώμη κάθε φορά που αποφάσιζε να δώσει την άδεια να πάει ο λαός να λατρεύσει τον θεό του. Ο Θεός του σκλήρυνε την καρδιά. Και το έκανε για να έχει πρόφαση να κτυπά την Αίγυπτο με τις περίφημες πληγές. *«Λέγει γαρ η Γραφή τω Φαραώ ότι "εις αυτό τούτο εξήγειρα σε όπως ενδείξωμαι εν σοι την δύναμίν μου και όπως διαγγελή το όνομά μου εν πάση τη γη"»* (9:17). Και γράφει συμπερασματικά ο Παύλος: *«Άρα ουν ον θέλει ελεεί ον δε θέλει σκληρύνει»* (9:18). Έτσι, ο Θεός είναι ο απόλυτος κυρίαρχος, κανείς δεν αντιστέκεται στην βουλή του και μάλιστα ο άνθρωπος δεν έχει καν το δικαίωμα να διαμαρτυρηθεί. Ως πλάσμα, δεν έχει το δικαίωμα να πει στον πλάστη *«τι με εποίησας ούτως»* (9:20). Από το ίδιο πηλό, ο Θεός έχει το δικαίωμα να φτιάχνει ανθρώπους «εις τιμήν» και ανθρώπους «εις ατιμίαν». Ανθρώπους «ετοιμασμένους για απώλεια» και ανθρώπους ως *«σκεύη ελέους»* που προετοίμασε εις δόξα (9:19-23). **Συμπέρασμα:** Η βούληση δεν είναι ελεύθερη. Εκδηλώνεται πάντα σε σχέση με μια ανάγκη, ένα κίνητρο, μια ελπίδα ή κάποιον φόβο. Ο Παύλος, γράφει στους πιστούς στην Ρώμη: *«ουκ οίδατε ότι ω παριστάνετε **εαυτούς δούλους εις υπακοήν***

δούλοι εστέ ω υπακούετε· ήτοι αμαρτίας εις θάνατον η υπακοής εις δικαιοσύνην· χαρις δε τω θεώ ότι ήτε δούλοι της αμαρτίας **υπηκούσατε δε εκ καρδίας εις ον παρεδόθητε τύπον διδαχής** ελευθερωθέντες δε από της αμαρτίας εδουλώθητε τη δικαιοσύνη» (Ρωμαίους, 6:16-18). Οι λέξεις που μεταχειρίζεται ο Παύλος, δεν είναι τυχαίες. «Δούλος», «υπακοή», «υπακοή εκ καρδίας σε τύπο διδασκαλίας» (τυφλή υπακοή δηλαδή). Ο δούλος όχι μόνο δεν έχει «ελεύθερη» βούληση, αλλά ούτε καν θέληση. Υπακούει μόνο. Ο Παύλος μέσω των πλασματικών εννοιών και συσχετίσεων «αμαρτία-θάνατος»/«υπακοή-δικαιοσύνη», δεν αφήνει περιθώρια «ελευθέρας βουλήσεως». Πάντα κάπου θα υπακούει κάποιος. Είτε στο θάνατο είτε στην ζωή.

Κ

Χωρίς Θεό, όλα επιτρέπονται· ισχύει; Αυτή η κατηγορία που εκτοξεύεται από τους θεϊστές, δείχνει και τον τρόπο σκέψης τους. Θεωρούν ότι η πίστη στον Θεό συγκρατεί ηθικώς τον άνθρωπο. Στην θέση της παιδείας και της διάπλασης του εαυτού μας, βάζουν τον φόβο. Στο «γίνε αυτό που είσαι μαθαίνοντας» του Πινδάρου, βάζουν το «αρχή σοφίας, φόβος Κυρίου». Στην θέση του ελεύθερου ανθρώπου, τον ανελεύθερο. Αν όμως μελετήσουμε την χριστιανική γραμματεία, θα δούμε ότι πολλές απαγορεύσεις, πολλά επιτίμια, απευθύνονται σε πιστούς στον θεό. Κάτι που σημαίνει ότι αυτοί οι ίδιοι τα διέπρατταν. Ας δούμε κάποια εν συντομία.

Άνθρωποι του Θεού που πόρνευαν, ήταν πλεονέκτες, έλεγαν ψέματα, έκλεβαν, συμπεριφέρονταν ο ένας στον άλλο με πικρία, θυμό, φωνές, βρισιές και κακία.

«νεκρώσατε ουν τα μέλη τα επι της γης πορνείαν ακαθαρσίαν πάθος επιθυμίαν κακήν και την πλεονεξίαν ήτις εστίν ειδωλολατρία» (Προς Κολοσσαείς, 3:5).

«μη ψευδεσθε εις αλληλους» (ο. π. στ. 9)

«αποθέμενοι το ψεύδος λαλείτε αλήθειαν έκαστος μετά του πλησίον αυτού» (Προς Εφεσίους, 4:25).

«ο κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω» (ο. π. στ. 28).

«πάσα πικρία και θυμός και οργή και κραυγή και βλασφημία αρθήτω αφ υμών συν πάση κακία· γίνεσθε εις αλλήλους χρηστοί εύσπλαγχνοι» (ο. π. στ.32).

Η κακή ηθική κατάσταση δεν αφορούσε μόνο τα απλά μέλη των κοινοτήτων. Η

κατάσταση των πρεσβυτέρων δεν ήταν καλύτερη. Άνθρωποι που εκμεταλλεύονταν οικονομικά το ποίμνιο (ότι συνέβαινε πάντα δηλαδή), και το κατακυριεύαν.

«ποιμάνετε το εν υμίν ποίμνιον του θεού μη αναγκαστώς αλλά εκουσίως κατά θεόν· μηδέ αισχροκερδώς αλλά προθύμως· μηδ ως κατακυριεύοντες των κλήρων αλλά τύποι γινόμενοι του ποιμνίου» (Α Πέτρου, 5:2-3).

Στην Β΄ Πέτρου, μια επιστολή νόθα γραμμένη στο όνομα του Πέτρου, ο ανώνυμος συντάκτης αναφέρεται σε «ψευδοδιδασκάλους» και σε «πλαστογράφους» που εξαπατούν πλεονεκτώντας (2:1-3). Φαίνεται να γράφεται ως «προφητεία», αλλά στην πραγματικότητα ήταν κάτι που συνέβαινε.

Ο Παύλος, χαρακτηρίζει «ψευδαπόστολους», «δόλιους», «διακόνους του Διαβόλου», «εκμεταλλευτές των πιστών» (Β΄ Προς Κορινθίους 11), ανθρώπους **προϊσταμένους μεταξύ του «λαού»**. Και αυτά, δεν είναι η εικόνα μόνου του πρώτου αιώνας. Και στην συνέχεια της ιστορίας, διαβάζοντας τα εκκλησιαστικά γραπτά, διαπιστώνουμε τις ίδιες καταστάσεις σε απλούς πιστούς και σε «διδασκάλους». Για παράδειγμα, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος θα γράψει στα έπη του: *«Τώρα που σ' όλη σχεδόν την οικουμένη δεχτήκαμε τέτοια σωτηρία από το Θεό, έχομε ολότελα αναξίους επισκόπους. Θα αφήσω κραυγή όχι ψεύτικη αλλά όχι κι ευχάριστη... Είναι ντροπή να πω πως είναι, όμως θα μιλήσω. Ενώ έχομε ταχθεί να είμαστε δάσκαλοι του καλού, είμαστε εργαστήρι όλων των κακών» (Γρηγόριος Θεολόγος, ΕΠΕ τ. 10, σ. 192)*. Δεν θα παραλείψει να αναφερθεί στα τεράστια έσοδα των ναών τα οποία ιδιοποιούνταν οι προϊστάμενοι (όπως και σήμερα). *«...οι μέγιστοι ναοί της οικουμένης όλης από χρόνια πολλά είχαν και θησαύριζαν, κειμήλια κι έσοδα απ' τον κόσμο όλο, ούτ' ένα στα βιβλία λογαριασμό δε βρήκα των παλιών της Εκκλησίας πρωτοκαθédρων, ούτε σ' όσους απ' τους ταμίες είχαν τα χρήματα... Για όλα είναι η απληστία κακή, μα είναι χειρότερη η απληστία στους πνευματικούς» (Γρηγόριος Θεολόγος, ο. π. σ. 145)*. *«...έχομε πουλήσει το θείο...» (Γρηγόριος Θεολόγος, ο. π. σ. 199)*.

Το «Πηδάλιο», καταγράφει ένα σωρό παραπτώματα λαϊκών και ιερωμένων, τα οποία τιμωρεί είτε επί ποινής καθαιρέσεως, είτε αφορισμού. Αν δεν υπήρχαν αυτά τα φαινόμενα, και μάλιστα ευρέως διαδεδομένα, δεν θα υπήρχε η ανάγκη νομοθετήσεως. Ο τρίτος κανόνας της Α΄ Οικουμενικής συνόδου, απαγορεύει στους επισκόπους, στους πρεσβυτέρους, και στους διακόνους, να έχουν στο σπίτι τους γυναίκες με τις οποίες να συγκατοικούν, εκτός αν αυτές είναι συγγενείς τους («Πηδάλιο», έκδοση 4η, σ. 109). Ο Νικόδημος, σχολιάζοντας, αναφέρει συν τοις

άλλοις, ότι ο Βασίλειος παροτρύνει τους μοναχούς να μην συναναστρέφονται νέους, για τον φόβο της ομοφυλοφιλικής συνουσίας. Αναφέρει ότι υπάρχουν πολλές περιπτώσεις μοναχών που έκαναν ομοφυλοφιλικό έρωτα με νεαρούς. Γράφει στον ασκητικό του λόγο: «Ο δε μέγας Βασίλειος εις τον ασκητικόν λόγον οπού κάμνει περί αποταγής λέγει· ανίσως είσαι νέος κατά το σώμα, ή γέρων μεν κατά το σώμα, νέος δε το φρόνημα, απόφευγε την συναναστροφήν των νέων ως από φλογός. Διότι ο εχθρός πολλούς κατακαύσας από την επιθυμίαν των τοιούτων νέων, παρέδωκεν εις το πυρ το αιώνιον με πρόφασιν πνευματικής αγάπης κατακριμνήσας αυτούς εις το των σοδομιτών βάραθρον» (ο. π. σ. 110).

Ο 24ος κανόνας της συνόδου της Άγκυρας, απαγορεύει στους χριστιανούς να χρησιμοποιούν την μαγεία ή να φέρνουν στο σπίτι τους μάγους για να λύσουν τα μάγια που τους έκαναν άλλοι, και τους τιμωρεί με 5 χρόνια ακοινωνησίας (ο. π. σ. 312). Καταδικάζεται δηλαδή, η συμμαχία πιστών-Διαβόλου.

Ο 42ος «αποστολικός» κανόνας, καθαιρεί τους ιερωμένους-χαρτοπαίκτες και μέθυσους (ο. π. σ. 50).

Ο 4ος κανόνας της ΣΤ΄ Οικουμενικής συνόδου, καθαιρεί επισκόπους, πρεσβυτέρους και διακόνους, που πόρνευσαν με αφιερωμένη χριστιανή, δηλαδή με μοναχή. Και έχουμε να κάνουμε με περίπτωση βιασμού, και όχι κοινής συναινέσεως, διότι η αφιερωμένη δεν επιτιμάται (ο. π. σ. 185). Το ίδιο παθαίνουν αν πορνεύσουν με λαϊκή, κατά τον 25ο «αποστολικό» κανόνα, και τον 16ο της Δ΄ Οικουμενικής.

Η ΣΤ΄ Οικουμενική, στον 86ο κανόνα, καθαιρεί ιερωμένους που είναι **μαστροποί**. Δηλαδή, που μαζεύουν και εκμεταλλεύονται πόρνες, ως προαγωγοί (ο. π. σ. 242).

Ποιό το νόημα όλων αυτών των παραθέσεων; Όχι βέβαια να κατηγορηθεί όλος ο χριστιανικός κόσμος. Αλλά να αποδειχθεί ότι το «χωρίς Θεό, όλα επιτρέπονται», δεν ισχύει στην πραγματικότητα. Η ποιοτική διαφορά μεταξύ αθειστών και θεϊστών, είναι ότι οι μεν θέτουν τον άνθρωπο στο κέντρο και οι δε, τον «θεάνθρωπο». Οι μεν τον σεβασμό, οι δε τον φόβο. Οι μεν δεν έχουν ανάγκη από χίμαιρες, οι δε έχουν. Οι μεν δεν το κάνουν από ελπίδα κάποιας αμοιβής ή φόβο, οι δε έχουν αυτά τα κίνητρα. Η μια ηθική πηγάζει από την αξιολόγηση των πραγμάτων, η άλλη από «ιερά» κείμενα και δόγματα που εφευρέθηκαν αιώνες πριν. Οι μεν στην ελευθερία του πνεύματος, οι δε στον «θείο» φόβο.

Είναι η αθεία μηδενισμός; Για να απαντηθεί αυτό, πρέπει να διευκρινιστεί τι είναι ο μηδενισμός. Ο μηδενισμός είναι η άρνηση. Η άρνηση της ζωής. Αυτή η άρνηση εκφράζεται με διάφορους τρόπους. Άλλοτε είναι οφθαλμοφανής, άλλοτε συγκεκαλυμμένη. Μηδενιστής δεν είναι μόνο εκείνος που αυτοκτονεί από απογοήτευση και μιζέρια. Δεν είναι ο αναρχικός μόνο. Δεν είναι μόνο εκείνος που απαξιώνει τις αξίες και που δεν βρίσκει σε αυτές νόημα, διότι έχει χάσει την πίστη του. Κάτι που γυρίζει τον άνθρωπο πίσω στην κτηνώδη κατάσταση από όπου ξεκίνησε. Είναι επίσης και εκείνος που περιφρονεί την ενδάθε ύπαρξη ως κατώτερη για μια άλλη ουράνια και ανώτερη. Που την υποτιμά, την υποβιβάζει, που δεν της δίνει την αξία που της αρμόζει. Που την θεωρεί ως ένα προστάδιο του «αληθινού» κόσμου. Αυτά τα στοιχεία βρίσκονται λίγο-πολύ σε κάθε θρησκευτικό σύστημα και σε κάθε ιδεαλιστική κοσμοθεώρηση. Η διαφορά είναι στον τρόπο που εκφράζονται. Για παράδειγμα, τόσο ο Βουδισμός όσο και ο Χριστιανισμός, παρότι διαφέρουν πολύ ποιοτικά, είναι και οι δύο μηδενιστικές θρησκείες. Ο Βουδισμός (σε πολύ γενικές γραμμές) ταυτίζει την ύπαρξη με τον πόνο και στοχεύει στην απελευθέρωση του ανθρώπου από αυτόν. Έτσι, μέσω άσκησης, διαιτολογίου, καλλιέργειας της συμπόνιας, του σεβασμού, και της αγάπης, επιτυγχάνεται ο απεγκλωβισμός από τον κύκλο των μετενσαρκώσεων, ώστε τελικά να φτάσει σε μια κατάσταση σβησίματος, τη νιρβάνα. Ο πόνος και η οδύνη δεν θεωρούνται εδώ ως αποτέλεσμα κάποιας πτώσης από έναν υποτιθέμενο παράδεισο, όπως στον Χριστιανισμό. Αυτά δεν ερμηνεύονται, απλά είναι μια πραγματικότητα. Ο Βουδιστής δεν νιώθει υπεύθυνος για κάτι, ούτε θεωρεί υπεύθυνους τους άλλους. Δεν έχει κακή συνείδηση, ούτε τρέφει μνησικακία. Δεν βλέπει την πραγματικότητα με τα γυαλιά της ηθικής. Δεν ερμηνεύει αυτό που βιώνει με βάση την ενοχή-ευθύνη, ποινή-παράβαση, όπως ο Ιουδαϊσμός και ο Χριστιανισμός. Δεν «πληρώνει» για κάτι. Ωστόσο, αρνείται την ύπαρξη. Όπως και ο Χριστιανισμός, ο οποίος την μεταθέτει σε έναν «άλλο» κόσμο. Στην «Βασιλεία των ουρανών». Στην αποκατάσταση. «*Ος γαρ εάν θέλη την ψυχήν αυτού σώσαι απολέσει αυτήν· ος δ' αν απολέση την ψυχήν αυτού ένεκεν εμού και του ευαγγελίου σώσει αυτήν*» (Κατά Μάρκον, 8:35). Η απάντηση στο ερώτημα αν οδηγεί η αθεία στον μηδενισμό, δεν είναι απόλυτη. Αν κάποιον τον οδηγεί στον αρνητισμό, τότε δεν διαφέρει ουσιαστικά από όλα τα παραπάνω που ανέφερα. Μακριά από εμάς κάτι τέτοιο. Ο ουσιαστικός αθεϊσμός, δηλαδή η αποκήρυξη της πίστης σε θεό και της «ευθύνης» απέναντί του (συνεπώς και την υπακοή σε κάποιο ιερατείο), έχει ως αληθινό νόημα ότι ο άνθρωπος παίρνει στα χέρια του την τύχη του. Αυτός πια καθορίζει για τον εαυτό του το «σωστό» και το «λάθος», το «καλό» και το «κακό», την «αλήθεια» και το «ψέμα». Αυτός νομοθετεί ελεύθερα, ανεξάρτητα, αυτόνομα. Δημιουργεί την

προσωπικότητά του. Κτίζει τον εαυτό του μαθαίνοντας. Μένει μακριά από καλούπια. Γίνεται μοναδικός και απομαζοποιείται. Θέτει στόχους και σκοπούς. Κοντολογίς, δημιουργεί νέα πράγματα.

Διομήδης